

a období bezprostředně navazujících, komplexní přehled restitucí majetku bývalých šlechtických rodů v České republice, jakož i vybrané stránky z návštěvní knihy říšského protektora Konstantina von Neurath.

Práce byla v prvním vydání publikována v ediční řadě Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky jako studie č. 8/2010 a měla velký ohlas. Ačkoli její náklad byl dvojnásobný, než je obvyklé, byl v krátké době zcela rozebrán. Svým tématem i obsahem dílo zasáhlo do dlouhou dobu probíhajících diskusí o hodnotách a významu české státnosti pro českou společnost a o obsahu české státní ideje i vztahů jednotlivých vrstev společnosti k českému státu.

Rada Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky knihu odměnila jako nejlepší práci vydanou v roce 2010 cenou prof. Milana Sojky. Významného ocenění se jí také dostalo při prezentaci v Senátu Parlamentu České republiky v dubnu 2011.

Josef Benda pro toto vydání v nakladatelství Tuláček dílo dále rozšířil a aktualizoval, a to o vývoj až do konce roku 2012. Podal obraz zejména o dalším průběhu soudních sporů v kauzách Colloredo-Mannsfeld, Salm-Reifferscheidt-Raitz, Kinsky a Harrach, jakož i nejnovějšího vývoje legislativy (zákon o půdě, zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi) a dalších argumentech, které byly ve sporech uplatněny, jakož i o vývoji mediálního obrazu jednotlivých kauz. Ukázalo se tak ještě výrazněji, jak významně zkoumaná problematika zasahuje do základních vztahů a problémů současné české státnosti, a že i směrem do blízké budoucnosti není vůbec vyloučena možnost dalších pokusů o otevírání nových restitučních kauz a prolamování restituční hranice 25. února 1948.

Je třeba poznamenat, že rozebíraná materie je značně složitá jak po skutkové, tak i právní stránce. Autor precizně čerpá z dobových dokumentů, pracuje s texty zákonů a podzákonných předpisů, objektivně a věcně pracuje se soudními a správními rozhodnutími, jakož i články z médií, zejména z periodického tisku. Co se týká historických dokumentů, bylo třeba usilovně pracovat a bádát v nejrůznějších českých archívech a ověřovat i některé skutečnosti, z nichž některé byly zmíněny v jiných monografiích či časopiseckých studiích. Podklady pro sepsání knihy autor shromažďoval více než deset let. Některé důležité dokumenty byly přitom objeveny relativně nedávno; patří mezi ně i Neurathova návštěvní kniha dokládající styky říšského protektora s mnohými pozdějšími žadateli o zkonfiskovaný majetek ze strany příslušníků bývalých šlechtických rodů. Kvalitu práce dokazuje i více než 3700 poznámek pod čarou. Vědecký přístup umožňuje čtenáři hodnotit jednotlivé kauzy s potřebnou nezájatostí.

Dosavadní reflexe Bendovy práce v ediční řadě Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky skýtá předpoklady, že i toto aktualizované a rozšířené vydání určené širší veřejnosti si získá zaslouženou pozornost, neboť odpovídá na mnohé, v současnosti diskutované problémy české společnosti.

prof. JUDr. Karel Marek, CSc.
Akademie Sting, Brno – Jundrov

**Čevelová Z. Gender, víra a manželství v „dlouhém“ 19. století.
Možnosti interpretace katolických normativních pramenů.
Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2012, 243 s.**

Rodině a rodinnému právu není v současnosti věnováno tolik pozornosti jako dříve, což se projevuje mimo jiné malým množstvím monografií s tímto tématem. Proto jsou z pohledu familiaristiky podnětné a přínosné i práce, které zkoumají rodinu z pohledu více vědních oborů. Jednu takovou vydala Zuzaně Čevelové v roce 2012 Univerzita Pardubice, a to pod

názvem *Gender, víra a manželství v „dlouhém“ 19. století* s podtitulem *Možnosti interpretace katolických normativních pramenů*. Práce je psána především z pohledu historické vědy, obsahuje však i části, které zaujmou i právnickou odbornou veřejnost (zvláště tu, která se zajímá o rodinné právo), a rovněž je zajímavá i z pohledu morální teologie či sociologie rodiny. Samotný název na první pohled nemusí pro právníka vyznít lákavě, skutečností však je, že v dobách účinnosti všeobecného zákoníku občanského hrály normy katolické církve významnou roli a spolu s tehdy platným právním řádem vytvářely hodnoty, na kterých je rodinné právo postaveno dodnes.

Ze samotného názvu publikace je zjevné, že se autorka zabývá rolemi mužů a žen danými společenskou situací a věnuje se nejen víře a manželství, ale i mužům a ženám během jejich různých životních etap. „*Dlouhým*“ 19. stoletím autorka dle vlastních slov označuje specifické období českých dějin od roku 1780 do roku 1918. *Katolickými prameny* je míněna zejména různá tehdejší duchovní literatura, přičemž její *normativností* je označována schopnost této literatury tvořit normy či vzory chování pro muže a ženy 19. století dle ideálů katolické církve. Samotná publikace je rozdělena do dvou základních částí. První, rozsáhlá část se zabývá shromažďováním, podrobným rozbořem a kritickým zhodnocením českých pramenů. Ve druhé části pak autorka na základě znalosti těchto pramenů konstruuje pravidla chování mužů a žen v manželství nebo v jiných fázích jejich života.

Při shromažďování pramenů se autorka pokusila o reprezentativní výběr z několika oblastí duchovní literatury, přičemž při shromažďování pramenů jí pomohly zejména práce Martina C. Putny *Česká katolická literatura 1848–1918* a některé práce Zdeňka R. Nešpora. Základním pramenem pro autorku byly modlitební knihy oblíbené v 19. století, zejména rozličné *Nebe-kliče*. Samotné modlitební knihy prošly během zkoumaného období znatelným vývojem, který se autorka pokouší postihnout a provádí pečlivou analýzu relativně velkého množství modlitebních knih a v nich obsažených modliteb, díky čemuž se jí daří sestavit obraz zbožnosti zkoumaného období. Autorka spolu s oblíbenými modlitebními knhami představuje i jejich jednotlivé autory – čtenář se tak dozvídá bližší informace o *Martinovi z Kochemu*, autorovi knih, z nichž některé se od 18. století dočkaly i více než dvou set českých vydání, nebo o *Jiljím Jaisovi*, rakouském průkopníkovi pastorální teologie.

Další analyzovanou skupinou pramenů byla soudobá katolická periodika. Autorka v nich vyhledává články zaměřené na chování mužů a žen, případně jejich různých stavů (snoubenců, manželů, vdov apod.). Čerpá zejména z proslulého *Časopisu pro katolické duchovenstvo* (*Časopisu katolického duchovenstva*), neopomíjí však ani periodika určená pro laiky, například *Anežku*, časopis určený mladým dívkám. V rámci této skupiny pramenů se zabývá i publikacemi homiletického charakteru. Třetí skupinou pramenů byly pastorační příručky, které byly určeny zejména pro kněžský dorost a pro praktické užití při farní správě. Poslední skupinu pramenů pak tvoří zpovědní příručky, které hlavně zpočátku 19. století byly určeny výlučně pro katolický klérus. Autorka se tímto typem pramenů zabývá obzvlášť podrobně, neboť právě ve zpovědních příručkách uváděli katoličtí kněží konkrétní příklady lidského chování, se kterými se setkávali při výkonu své služby. Tento typ pramenů pak autorce poskytuje cenný materiál pro rekonstrukci ideálního norem.

Ve druhé části knihy autorka přistupuje k tomu, co je těžištěm práce, byť již první část, která se zabývá prameny, má svou nespornou hodnotu. Sestavuje pro jednotlivá pohlaví i pro jejich zvláštní životní stavy pravidla chování, tedy alespoň taková, jaká se jevila být správná dle katolické církve v 19. století. Čtenář se tak postupně dozvídá, co bylo požadováno například po svobodné dívce, co po mladých mužích, nebo co bylo kladeno za úkol každému z manželů. Rovněž jsou zařazeny pasáže o panenském životě a jeho hodnotě. Autorka přitom využívá konkrétních pasáží z prozkoumaných pramenů, což publikaci dodává specifický půvab a vede

k zamyšlení, nakolik je dnešní chápání mužské či ženské role, ať už v manželství či mimo něj, odlišné od dřívějších dob a v čem se naopak téměř nezměnilo.

Publikace tak rozebírá nejen mužské problémy s vyžadovanými normami, které byly typické pro tehdejší dobu (například hráčství či alkoholismus), ale i ženské neřesti, jako byly klevetnictví či touha po sňatku za každou cenu. Muž je nabádán, aby hmotně zabezpečil rodinu, žena pak má především pečovat o výchovu dětí a nést pokorně a obětavě i tíhu nešťastného manželství. V těchto částech knihy si přijde na své i právník, neboť mnohé z uváděných povinností mají svou oporu i v tehdejších zákonech, zejména pak v tehdy platném všeobecném zákoníku občanském. Na druhou stranu, jak autorka poznamenává, je „dlouhé“ 19. století reflektováno jako století ženské emancipace od tradičního modelu „veřejný muž – soukromá žena“. Specifickou je velmi dobře zpracovaná a inspirativní kapitola o zповědi a pastorační manželství, která umožňuje pochopit, proč měla veškerá výše uvedená literatura skutečně *normativní* charakter. Právě kněz, který zastával množství rolí dnes vykonávaných jinými povoláními (například psychology nebo sociálními pracovníky), svým působením mezi lidmi měl vliv na řešení různých situací, ať už přípravy svatby nebo manželské krize.

Monografie je ve svém souhrnu výsledkem důkladné práce s jednotlivými prameny, přičemž lze jako zajímavé vystihnout i to, že autorka prameny hodnotí nejen po stránce obsahové, ale i jako unikátní artefakty (například hodnotí opotřebovanost jednotlivých částí knih a z nich usuzuje na jejich používání, případně nepoužívání). Je sice otázkou, zda není na škodu to, že se zabývá pouze česky psanými prameny, avšak i z nich byla schopna vytěžit cennou syntézu pravidel chování typických pro muže a ženy či jejich životní stavy. Tuto část přitom lze považovat za velice zajímavou i z pohledu právní vědy, neboť představuje normy, které katolická církev předkládala v 19. století mužům a ženám jako hodné následování a ovlivňovala tak jejich skutečné chování. Monografii proto mohou shledat zajímavou nejen zájemci o historii 19. století, ale i odborná veřejnost z oblasti právní vědy, zejména pak familiaristiky.

Mgr. Bc. Stanislav Bruncko
Právnická fakulta Masarykovy univerzity
AK v Brně